

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVANE ZNANOSTI

Veronika Josipović

DIJETE, ODGOJITELJ I SCENSKA LUTKA
ZAVRŠNI RAD

Slavonski Brod, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

**Sveučilišni preddiplomski studij Ranoga i predškolskog odgoja i
obrazovanja**

Dijete, odgojitelj i scenska lutka

Završni rad

Predmet: Lutkarstvo

Mentor: red. prof. art. Mira Perić

Student: Veronika Josipović

Matični broj: 510

Slavonski Brod srpanj, 2019.

Zahvaljujem red. prof. art. Miri Perić na mentorstvu te stručnoj pomoći pri izradi završnog rada pod naslovom Dijete, odgojitelj i scenska lutka.

Također zahvaljujem svojim roditeljima, bratu i dečku na podršci i razumijevanju tijekom studiranja.

SAŽETAK

U završnom je radu riječ o lutkarstvu, odgojitelju i scenskoj lutki u dječjem vrtiću. Djeci će kroz sve centre u dječjem vrtiću približiti scensku lutku. Bitna je scenska lutka u dječjoj igri, životu i radu odgojitelja. Scenskom lutkom kod djece potičemo osjećaje, sposobnosti te ih učimo stjecanju novih znanja i vještina. Odgojitelj sa scenskom lutkom u ruci dobar je primjer učenja jer djeca uče oponašajući. Odgojitelj je osoba koja djecu potiče na razvoj i formiranje njih kao jedinstvene osobe. Svako je dijete posebno na svoj način te tako i svoju kreativnost, maštu i druge sposobnosti pokazuje kroz odrastanje i tako sazrijeva u aktivnostima. Izgled scenske lutke privlači dječju pažnju, potiče njihovu zainteresiranost za onim što će lutka napraviti. Glazba u lutkarskoj igri dočarava nam cjelokupan doživljaj. Lutkarske minijature nam služe kao privlačan i zanimljiv način komuniciranja odgojitelja sa scenskom lutkom u očima djeteta. Važnost teme se krije u scenskoj lutki i njezinim mogućnostima u radu odgojitelja s djecom u dječjem vrtiću.

Ključne riječi: dijete, odgojitelj, scenska lutka

SUMMARY

In the final work, it is about puppetry, kindergarten teacher and stage puppet in a kindergarten. Throughout all the activity centers in the kindergarten children will approach the stage puppet. Is an important stage puppet in the children's play, life and work of the educator. A children's puppet pucks encourage feelings of ability and teach them to acquire new knowledge and skills. A kindergarten teacher with a stage puppet in hand is a good example of learning because children learn to imitate. The kindergarten teacher is a person who encourages children to develop and shape them as a unique person. Every child is especially in their own way and their creativity, imagination and other abilities shows up through growing up and matures in activities. The appearance of stage puppet attracts children's attention, comes from their interest in what a puppet will do. Music in the puppet game gives us an overall experience. Puppet miniatures serve as an attractive and interesting way of communicating kindergarten teacher with a stage puppet in the eyes of a child. The importance of the theme is hidden in the stage puppet and its possibilities in the work of kindergarten teacher with children in kindergarten.

Key words: child, kindergarten teacher, stage puppet

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POVIJESNI PREGLED LUTKARSTVA	2
2. 1. Povijesni pregled svjetskog lutkarstva	2
2. 2. Povijesni pregled hrvatskog lutkarstva	3
3. SCENSKA LUTKA	4
3. 1. Tipovi scenskih lutaka	4
3. 2. Scenski govor lutke i glazba u lutkarskoj igri	6
3. 3. Osnovni princip lutkarske animacije i lutkarski tekst	7
3. 4. Scenski prostor	8
4. ODGOJITELJ I LUTKA.....	9
4. 1. Odgojitelj s lutkom - model socijalnog učenja i ponašanja djeteta	10
4. 1. 1. Način uporabe lutke u dječjem vrtiću	11
4. 2. Poticanje i vođenje igara sa scenskom lutkom	12
4. 3. Odgojiteljeva lutkarska dramatizacija	13
4. 4. Odgojiteljeva lutkarska improvizacija.....	14
5. DIJETE I LUTKA	16
5. 1. lutka u poticanju dječjeg stvaralaštva.....	16
5. 2. Poticanje jezičnog i govornog stvaralaštva lutkom	17
5. 2. 1. Djetetova igra sa scenskom lutkom kao simbolička igra.....	18
5. 2. 2. Vrednovanje dječje igre	19
6. LUTKARSKE MINIATURE	21
6. 1. Opis procesa izrade lutke.....	26
6. 2. Opis provedbe procesa u dječjem vrtiću.....	27
6. 3. Analiza.....	30
7. ZAKLJUČAK	31
8. PRILOZI.....	32
9. POPIS LITERATURE	33

1. UVOD

Temu sam odabrala u dogovoru s mentoricom jer sam željela pisati završni rad iz Lutkarstva. Scenskom lutkom i lutkarskom minijaturom željela sam obogatiti lutkarske aktivnosti na kreativan i zanimljiv način. Dramatizacijom sam u vrtiću kod djece potaknula smijeh i zadovoljstvo te pokazala mogućnosti scenske lutke. Djeca se s lutkama igraju od malih nogu i lutke koriste u raznim igrama, nekad pojedinačnim, a nekada i grupnim. Scenska lutka dobra je pomoć odgojitelju u radu s djecom. Pomoću scenske lutke djeca razvijaju svoje vještine i sposobnosti, ali i uče. U radu ću teoretski istražiti specifičnost scenske lutke.

Izrađenom scenskom lutkom djeci sam dramatizacijom odglumila lutkarsku minijaturu. Opisat ću cijeli proces. Živimo u suvremenom vremenu, ali je lutka uvijek prisutna. Dijete kroz scensku lutku izražava svoje osjećaje, imitira odrasle osobe, stvara svoj tekst. Često djeca kroz lutke prepričavaju događaje koji su se dogodili u životu nekome bližnjem ili njima samima. Djeca se kroz scensku lutku oblikuju kao osobe i stječu vještine i navike potrebne za život. Svojim sam radom željela bogatiti lutkarske aktivnosti u dječjem vrtiću, istražiti koliko i kako je scenska lutka prihvaćena kod djece. Također sam željela istražiti koliko djeca sudjeluju i kako reagiraju u lutkarskim aktivnostima.

Odgojiteljima pa tako i meni kao budućoj odgojiteljici, scenska lutka može biti od velike pomoći u radu s djecom. To govorim jer djeca uče oponašajući odrasle, a odgojitelj sa scenskom lutkom dobar je primjer djeci. Htjela sam im pokazati kolika je moć lutke. U svojem budućem poslu namjeravam što više koristiti scensku lutku.

2. POVIJESNI PREGLED LUTKARSTVA

Kazalište lutaka nastalo je iz raznih „pričica“ o početku nastanka lutke, ali i igrom s istom u teatru. Iz doba Adama spominje se kako je panj, koji je on bio preradio svojoj djeci, bila prva lutka te je on svoju funkciju kroz vrijeme mijenjao. Lutki i teatru se najbolje možemo približiti dječjom igrom jer se dijete igra koristeći lutku, a uči ako ju koristi odgojitelj. Djeca kroz igru međusobno surađuju, svađaju se, smiju, uživaju. (Glibo, 2000)

2. 1. Povijesni pregled svjetskog lutkarstva

U Europu su lutke došle kao već gotov proizvod. Prvi trag lutkarstva je u Indiji i širi se na Kinu, Japan, Javu, preko Egipta na Grčku. Filozofi koji ih spominju su Aristotel, Herodot i Platon. Iz Rima su se lutke proširile po cijeloj Europi. Bile su od velikog značaja među narodima, postajale su narodni junaci, širile su kulture i očuvale jezik. Kazalište lutaka u XI. stoljeću bilo je u Indiji, a glavni je junak bio Vidušaka. On je u svom liku bio praotac svih naroda te je u svakoj zemlji imao drugačije ime. (Pokrivka, 1991)

Desetljeća nam govore kako je europsko lutkarstvo bitno i značajno za kazališnu umjetnost i njen razvoj. Lutkarstvo, kao vrsta umjetnosti, ima dva aspekta u Europi. Animator pokretima lutke sve više zadivljuje djecu i odrasle osobe. Sergej Obrascov najznačajniji je i najpoznatiji umjetnik lutkarstva u Europi, koji je čitatelje izvijestio o suvremenim tehnikama, predmetu i porijeklu teatra. Anastazija Stavinova Semova u časopisu „Pozorište“ pisala je o umjetnosti animacije i lutkarskoj glumi. Teme koje je ona tada obuhvatila su iskazale navike koje animator ima, a koje su nužne glumcu u teatru. Njezino je mišljenje da animator ima puno složeniji zadatak nego prije, a to misli jer on, ne samo da animira lutku, nego mora i glumiti uz nju, prilagoditi joj glas, „on glumi s njom i za nju“. Miroslav Česal u istom tom časopisu navodi odnos glumca u lutkarskoj sceni i vodi raspravu o odnosu glumac-gledatelj. Kada govorimo o europskom lutkarstvu, tu je bitan i Henryk Jurkowski, koji je bio suvremeni poznavatelj povijesti i estetike. To je pokazao u knjizi „Povijest lutkarskog kazališta“ u kojima se dotiče rasprave od reforme do suvremenosti. (Glibo, 2000)

U XVI. i XVII. stoljeću lutkarstvo u Europi se počelo jače razvijati te je tada bilo u rukama „putujućih lutkara“. U XVIII. stoljeću lutke su se uvukle u palače u Veneciji. Izmjenom postojećeg repertoara dogodio se preporod lutkarstva. Time je bila i oplemenjena „tehnika

lutkarsko scenskog govora“. Dječja publika tada je bila usmjerena na kazališta jer su sebe usmjerili prema djeci. (Pokrivka, 1991)

U XX. stoljeću umjetnost se usmjerava na vlastitu specifikaciju i njezino upoznavanje (Glibo, 2000)

2. 2. Povijesni pregled hrvatskog lutkarstva

Rajko Glibo u svojoj knjizi „Lutkarstvo i scenska kultura“ iznosi kratak dio o njemu. Postoje profesionalna hrvatska kazališta u Zagrebu, Osijeku i Rijeci. Bez obzira na Drugi svjetski rat, tradicija je odigrala veliku ulogu kada je riječ o osnivanju. Hrvatska u lutkarstvu nije zaostajala za europskim razvojem. U XVI. stoljeću Dubrovnik i drugi dalmatinski gradovi žive kazališnim životom. Hvar je dobio prvu kazališnu zgradu u Europi 1610. godine. Između dva rata javilo se kao djelatnost u okviru organizacije koja se zove „Hrvatski sokol“. Splitsko kazalište osnovao je književnik Mirko Božić koji je dvije godine bio redatelj kazališta i dramaturg. Kada je riječ o zagrebačkom kazalištu, proizašlo je iz Družine mladih koja je u Drugom svjetskom ratu djelovala u Zagrebu, a poslije je potisnuta.

Redatelj Vladimir Habunek i književnik Radovan Ivšić najistaknutiji su predstavnici nadrealizma u hrvatskoj književnosti, a njima se pridružuju i drugi mladi umjetnici tadašnjeg vremena. U Zadru je kazalište osnovao Bruno Paitoni koji se tijekom studiranja zarazio lutkarstvom, a studirao je u Parizu. Kada je riječ o gradu Osijeku, utemeljitelj dječjeg kazališta je Ivan Balog. Svi oni su u lutkarstvo ušli bez ikakvog iskustva i otvaranjem lutkarstva pridonijeli su lutkarstvu u Hrvatskoj. Pridonijeli su djeci i odraslim osobama zaljubljenim u lutkarstvo, dali im mjesto u kojem mogu pogledati čaroliju lutkarskih predstava, na sve to ih je navela ljubav prema lutkarstvu i djeci. Posebna pažnja posvetila se incenacijama dječje književnosti od priča do dramatizacije, a posebno je djelo Ivane Brlić-Mažuranić. Njezine bajke su kao osnova lutkarske dramatike u našim kazalištima. Šezdesetih godina u Zagrebu djeluje Berislav Deželić. On je lutku reducirao kao simbol lišavajući se „antropomorfičnosti“. (Glibo, 2000) Osamdesetih godina su neki glumci pokazali interes za lutkarstvo, za što je zaslužan Zlatko Bourek. Krajem osamdesetih godina do danas jačaju predstave od zadarske Judite, zagrebačkog Osmana, do Djevojčice sa žigicama u Osijeku. „Vlasta Pokrivka također je značajna svojom izradom lutaka na osebujan način, od raznih prirodnih materijala (tikve i drveta).“ (Glibo, 2000) Tijekom godina obnavljale su se zgrade kazališta te se tako kroz vrijeme mijenjalo i kazalište. (Glibo, 2000)

3. SCENSKA LUTKA

Scenska je lutka sama po sebi posebna, jedinstvena i nezamjenjiva. U igri dominira sam izgled lutke kao njezina likovna komponenta. Kada je riječ o lutki kao suvremenom kazalištu, lutka je likovna tvorevina koja se povezuje sa slikom zbog nekih srodnosti, ali se od slike izdvaja svojim osobinama pokreta i dramskog izraza. Lutkari i likovni umjetnici zamišljaju lutku određenog izgleda, određene funkcije te su podvrgnuti zakonima koji vladaju u scenskom području. (Pokrivka, 1991)

U raznim literaturama svaka je lutka specifična po svojem izgledu i animaciji te dramatizaciji. Zbog toga je proces izrade lutki ponekad dugotrajan, specifičan kao i sama lutka. Osoba koja izrađuje scensku lutku izražava svu svoju kreativnost i domišljatost te pobuđuje maštu za likovni tekst ili dramatizaciju. Izgled lutke mora biti jasan, kroz izgled lutke mora se vidjeti kakva je ona, je li lik dobar ili loš. Kod lutki treba izbjegavati „ružan izgled lutke“ jer to dovodi do neprepoznavanja lutke i njezinog lika. (Pokrivka, 1991)

Scenska lutka djetetu može biti utočište, prijatelj, sve ono što poželi. Scenskom lutkom dijete prenosi doživljaje drugima i tako pokazuje svoje osjećaje kroz scensku lutku. (Ladika, 1970)

3. 1. Tipovi scenskih lutaka

Scenske se lutke pojavljuju u različitim oblicima te ih dijelimo u dvije skupine. To su ručne lutke i marionete. Marionete su karakteristične jer se animiraju sa šipkom koja se sastoji od glave, trupa, ruku i nogu te su uočljive na prvi pogled. S vremenom su usavršene i imale su pokret sličan hodu. Stvoren je tzv. „kontrolnik“ pomoću kojeg se upravljalo lutkom, konci koji su služili za animacije ruku i nogu. (Pokrivka, 1991) Pomicanjem konaca pomiču se određeni dijelovi tijela, a sve to čini ju najsličnijom čovjeku. Najsloženije su od ostalih lutki za izradu. (Županić-Benić, 2009) Marionete spadaju među šest najpogodnijih tipova scenskih lutki, povežujemo ih uz tzv. „drvene Marije“. Naime, povezuje ih se sa drvenom Marijom - djevojkom koja se držala ukočeno, sve se to povezuje i s crkvom. Pomoću lutaka se scenski realiziralo i „Stvaranje svijeta te pad Adama i Eve“. Lutke su služile kao zamjena za žive pokazatelje, a to se vidjelo iz scenografije. (Glibo, 2000)

„Zanimljive podatke o tome iznosi talijanski jezuit Francesco Sevario Quadrio: „Lutke su savršeno izrađene: glave od papir-macheja, spojevi i tjelesna građa od drveta, ruke od užadi, a dlanovi i stopala od olova.“ (Glibo, 2000: 223-224) Lutke su imale manipulatore koji su pokretali, tj. animirali lutku sa skrivenog mjesta. Lutke su se pomoću tih manipulatora kretale u prostoru. Glibo u svojoj knjizi navodi kako su marionete manipulacijom konaca navodili metaforom „...da je čovjek samo lutka čijim koncima upravlja Bog“. Marioneta nije legendarna u svojoj prirodnoj pokretljivosti, to postaje u prostoru. (Čečuk, 2009)

Ginjol lutke glavni su predstavnici ručnih lutaka. Njih se navlači na ruku i animacijom ruke pokreće se glava lutke. Kažiprst ruke je u glavi lutke, palac na jednoj ruci lutke, a srednji prst ili mali na drugoj ruci lutke. Ginjol lutke su po svojoj izradi jednostavne, najviše posla je oko glave, dok je haljinica nešto jednostavnija. Ginjol lutke, za razliku od marionete, nemaju noge, a u slučaju da ih imaju, prebacuju se preko paravana. (Pokrivka, 1991)

Javajka je štapna lutka. Najjednostavnija je za izradu. Zamijećena je na Dalekom istoku, a ime je dobila po otoku Javi. Spoj je dvije lutke, lutke na štapu i zijevalice ili lutke na štapu velikog formata koje susrećemo u karnevalskim povorkama. Praktična je za korištenje, osobito u radu s djecom zbog lake izrade i zbog prilagodljivosti djeci. Javajka se najčešće upotrebljava u Kini i Japanu i predstavlja jednu od najneobičnijih manifestacija azijske kulture. Originalna se lutka radi od drveta te dugačkog štapa koji prolazi kroz glavu i pokreće ju. (Pokrivka, 1991)

Zijevalica je također ručna lutka i animira se na sličan način kao i ginjol lutka. Posebna je u tome što za razliku od ginjol lutke, ruke pokreću glavu i usta zijevalice. Može se vidjeti izrađena u raznim izmišljenim likovima, oblicima životinja te ljudi. Zijevalice svojim izgledom pokazuju emocije (kao u stvarnome životu). (Županić-Benić, 2009)

Lutke sjena karakteristične su zato što se izrađuju u profilu. Važno je znati kako ih oblikovati. Izrađuju se od papira, kože, pergamenta, a u novije vrijeme od plastičnog materijala. Animiraju se iza platna pod svjetlom, rukom što više približene platnu te se time prikazuju kao oživljene. (Pokrivka, 1991)

One su kao dijelovi filmske vrpce koje započinju život u ruci animatora. Jednostavne su za izradu stoga ih mogu izrađivati i djeca. Lutkom sjene, može se prepričati djeci već poznata priča na zanimljiv način. Može ih se koristiti u radu s djecom kroz razne aktivnosti. Zanimljivije je djeci pričati kroz scensku lutku. Prije će poslušati nešto i učiniti što se od njih

zahtijeva, isto tako razveseliti se, ako su tužni nego da im se priča bez lutke. (Županić-Benić, 2009)

3. 2. Scenski govor lutke i glazba u lutkarskoj igri

Animator ili odgojitelj koji u radu koristi scenske lutke, na specifičan način oživljava lutku svojim pokretima i glasom. Svaki je glas specifičan na svoj način te tako i svaki lik iza pozornice, paravana ili platna zanimljiv je i kreativan. Glas se prilagođava prema liku scenske lutke. Ako je dijete osoba koja animira scensku lutku, glas će biti veseliji i zaigraniji. S druge strane, ako starija osoba animira scensku lutku, glas će biti dublji i ozbiljniji, ovisno o lutkarskom tekstu i temi o kojoj je riječ. Nijansiranjem glasa, visine i jačine tona postiže se naglasak koji mora biti dio cjeline kojoj pripada. Lutku sputava sladunjavost i neprirodna nijansa glasa te takva nijansa poništava njen scenski lik - „uništava ju“. (Glibo, 2000) Animator ili odgojitelj ima ulogu jezik lutke prevesti u predstavu. „Lutki nije lako biti lutka. Zato joj je potreban lutkar. Ni lutkaru nije lako biti lutkar. Bez lutke on je svakidašnji čovjek.“ (Pateljak, 2007: 32) „Kada se lutka pojavi na sceni, ona već svojim likovnim kvalitetama i scenskim oživljavanjem nosi u sebi i svoj specifičan glas.“ (Pokrivka, 1991: 17)

Lutka i čovjek postaju jedno u predstavi s naglaskom da je sva pažnja usmjerena na lutku. Čovjek služi samo kako bi ju glasom i animacijom oživio. (Pateljak, 2007) Scenska lutka izvan kazališnog čina zadržava vrijeme. Time odgojitelj djecu uvodi u svijet mašte. Kada je scenska lutka u rukama odgojitelja vrijeme se mijenja. Scenske lutke vole mistično vrijeme, ali to nije moguće bez lutkara i kazališta. Velika odgovornost je na osobi koja lutku animira. Odgojitelj će svojim uvođenjem djece u maštovit svijet potaknuti razvoj dječje mašte i kreativnosti. Time će osim poticaja za razvoj lutka služiti djeci i kao sredstvo novostečenog iskustva. Kazališta su kuće djetinjstva, djeca vole ići u kazališta i gledati dječje predstave i crtiće. Čovjek i scenska lutka su simboličko biće. „Lutka može sve što može i čovjek, (ali ne mora). Čovjek, međutim, ne može sve što može i lutka.“ (Pateljak, 2007: 23) Lutka i čovjek postaju jedno u predstavi s naglaskom da je sva pažnja usmjerena na lutku. Čovjek služi samo kako bi ju glasom i animacijom oživio. (Pateljak, 2007)

„Glazba je važna komponenta u oblikovanju scenskog lika i u oblikovanju lutkarske igre u cjelini.“ (Pokrivka, 1991: 19) Bliska je lutkarstvu, prenosi uživanje u sam lik i radnju.

Ponekad su raspleti i zapleti u lutkarskoj i scenskoj igri naglašeni glazbom i time dobivaju na važnosti. Pravi se posebna glazba za lutku, a može se iskoristiti i postojeća te se prilagoditi lutkarskoj igri ili animaciji scenske lutke. „U lutkarskoj igri koristi se glazbom na dva načina: glazba koja se funkcionalno ugrađuje u dramsku radnju, lutkarske igre (lutke pjevaju, plešu i pokreću se uz glazbu). Pjesme mogu pjevati lutkari ili je glazba snimljena na megafon (vokalna i instrumentalna). Glazba ilustrativnog karaktera kao zvučna kulisa koja se javlja da naglasi radnju, raspoloženje, atmosferu. Takva glazba upotrebljava se kao element režije, kod svjetlosnih efekata, scenografije i sl.“ (Pokrivka, 1991: 19)

3. 3. Osnovni princip lutkarske animacije i lutkarski tekst

„Suština lutkarske animacije već je u samoj riječi „anima“ što na latinskom znači duša.“ (Pokrivka, 1991: 15) Odgojitelj animacijom oživljava scensku lutku. Kod animacije pokret je najvažniji. „Postoje osnovna pravila tj. pokretna abeceda za svaki pojedini tip scenske lutke kao i za svaku lutku određenog karaktera“. (Pokrivka, 1991: 15) Kako bi odgojitelj znao animirati pojedini tip scenskih lutaka treba imati znanje o njihovoj animaciji. Lutkarsku animaciju odgojitelj će uskladiti s temperamentom lutke, situacijom i načinom predstave. Svaki pokret lutke trebao bi biti „simbolički naglašen“. Scenske lutke svojim izgledom nose scenski pokret. (Pokrivka, 1991)

Kod lutkarskog teksta najbitnija je radnja. Prema Aristotelu i Brechtu ona je „duša drame“. Glibo kaže da nije poželjno odvojiti ju od likova. Likovi su uvijek spojeni i nerazdvojni s radnjom. Radnja pokazuje karakter lika i zamisao djela. Teme u tekstu mogu biti dijelovi iz života stvarnih, ali i izmišljenih ljudi. Različite teme daju različite mogućnosti u radu s djecom npr. djeci se može kroz likove prikazati ljubav, poštovanje, ali kroz neke likove može se prikazati loš karakter i loš odnos. Takav prikaz dramatizacije može biti primjer u izgradnji djeteta kao osobe, tako da dijete shvati koje su osobine poželjne, a koje nisu. Svaka minijatura ili dio teksta može imati razne radnje. To će biti u svakom slučaju jedna radnja, ali može i biti više njih. Takav dio se naziva „monotematski“ ili „politematski“. Kada je tekst namijenjen mlađoj djeci, tada se većinom koristi jedna radnja kako bi djeca shvatila tekst. Kod teksta s više radnji, mora se znati koja je osnovna i bitna te što se njome želi prenijeti djeci. Govor mora biti posvećen djeci i dobro pripremljen. Djeca uče govoriti oponašanjem odraslih i zato

je odgojitelj bitna poveznica kojom se djeci želi prenijeti bit lutke. Za odgojitelja je bitan scenski govor koji će znati koristiti tek kada savlada tehniku govora. (Glibo, 2000)

3. 4. Scenski prostor

Scenski prostor uz lutkarski tekst i glazbu ima važnu ulogu u lutkarskoj dramatizaciji, improvizaciji i igri. Prostor pridonosi cjelokupnom dojamu. „Scenski prostor trebao bi služiti glumcu lutkaru da što uvjerljivije obavi svoj posao.“ (Glibo, 2000: 70)

Na pozornici sve treba biti jasno vidljivo, bez suvišnih stvari. Preporučuje se da na pozornici budu samo bitne stvari koje se spominju u lutkarskom tekstu. Kod scenskog prostora važan je tip pojedine lutke. Neke su lutke statične te je bitan odlazak i dolazak lutke na scenu. Svaka lutka na sceni je s razlogom te tako i njezina pojava mora biti dobro osmišljena. Scenske lutke koje su od odozdo tj. ginjol lutke i zijevalice, dio lutke će nestajati kako se ona bude pomicala sa scene. Ako je scena s visine (odozgo), povećat će se vidno polje iz ptičje perspektive. Kada animator glumi s lutkama odozdo, čini to tako što je rukom bliže paravanu iza kojeg glumi, a dubina se dobiva doradom scene, npr. više paravana poredanih jedan iza drugoga.

Kod scene postoji, tzv. „scensko ogledalo“ koje je iskušao Jiri Jaroš u inscenaciji „Ljepote nevidene.“ Osmislio je glumački pod koji izgleda kao stubište po kojem će se lutke penjati unaprijed i unatrag. Koristio se je „tehnikom crnog kazališta“. Osobe koje su animirale scenske lutke penjale su se i silazile s njima, ali na način da je lutka pod svjetlom. Zadaća je likovnog umjetnika ispuniti scenski prostor, ali u skladu s redateljem i njegovim mišljenjem. Redatelj je ključna osoba koja priprema nacrt po kojemu se napravi scenski prostor. (Glibo, 2000)

Scenski prostor u dječjem vrtiću, kada je riječ o igri pojednostavljen je. To je pozornica koju odgojitelj često pomiče i na razne načine kombinira. Vlasta u knjizi „Dijete i scenska lutka“ govori da je visina paravana u visini prosječnog čovjeka, a širina iznosi 1-2m. Kada se izvodi igrokaz u vrtiću scenski prostor može se improvizirati bez paravana, npr. iza stola. Kod lutki sjena pozornica treba biti drugačija - prilagođena točno određenim lutkama. Prostor kada glumimo s takvim lutkama smještamo u blizini svjetlosti, najčešće prozora. Kod takvog igrokaza odgojitelj svojim tijelom ne smije stvoriti sjenu. „Scenografija male lutkarske igre u dječjem vrtiću (dekor, rekviziti) ima simbolički karakter, pa je vrlo jednostavna. Pozadina scenskog prostora može biti zid ili jednobojna mirna i ugodna tkanina.“ (Pokrivka, 1991: 41)

4. ODGOJITELJ I LUTKA

„Dakle, tradicionalna uloga odgojitelja kao osobe koji djecu neposredno poučava (odgojitelj kao jedini izvor znanja) sve je manje prisutna.“ (Hicela, 2010: 69) U današnje vrijeme odgojitelj ima veliku zadaću i odgovornost u razvoju i odgoju djece. Prije je odgojitelj bio osoba koja samo djecu čuva dok su im roditelji na poslu, a sada je usmjeren prema provođenju kurikuluma u vrtiću.

Miljak (1996.) ističe kako je uloga odgojitelja usmjerena na organizaciju okoline, odabir materijala, sredstava i prijedloga aktivnosti koji će poticati dijete. Poticajna okolina i materijali su nam važni razvoj i usavršavanje djetetovih sposobnosti. Odgojiteljeve primarne uloge su: uloga promatrača, dijagnostičara, autora kurikula, organizatora učenja i okoline, modela, medijatora i partnera. (Babić, Irović, Kuzma, 1998: 196)

Šagud (2002.) objašnjava kako bi jedna od primarnih odgojiteljevih zadaća u dječjoj igri trebala biti „učenje načina igranja“. To znači da bi odgojitelj trebao što više poticati djecu da se igraju sa scenskom lutkom te da istražuju nove načine igranja i mogućnosti lutke u određenoj igri. Istraživanja Siraj-Blatchford (1999., u: Babić, Irović, 2004: 84) pokazuju dječju sposobnost igranja planirano i ciljano. „Odgojitelj u tom smislu treba svoju ulogu usmjerit prema ne toliko izraženim i neposrednim oblicima razvijanja i bogaćenja dječje simboličke igre.“ (Hicela, 2010: 72)

Osnovna zadaća suvremenog odgojitelja, pored uobičajenih zadataka je da on djeluje kao istraživač rada s djecom: promatra, bilježi i organizira odgojno-obrazovani program, a to će postići kroz ulogu scenske lutke. Promatranjem djece odgojitelj primjećuje njihov razvoj, mogućnosti pojedinog djeteta u aktivnostima te razvoj sposobnosti. Griffin (1982.) govori kako je najsuptilnija uloga odgojitelja da je on „umjetnikov pomoćnik.“ Kada je riječ o tome, odgojitelj ima zadatak pratiti kako se igra provodi te ukloniti moguće prepreke. Odgojitelj scenskom lutkom verbalno i neverbalno komunicira s djecom, prenosi djeci određena znanja i potiče njihove sposobnosti. Sa scenskom lutkom odgojitelj će lakše stvoriti razumijevanje, suradnju i spontanost među djecom, a prilikom dogovora pravila dobit će uvid u dječje probleme. (Hicela, 2010)

4. 1. Odgojitelj s lutkom - model socijalnog učenja i ponašanja djeteta

„Osim roditelja, odgojitelji i učitelji najvažniji su modeli učenja ponašanja u životu djece.“ (Hicela, 2010: 78) Djeca od malih nogu oponašaju što vide. Oponašanjem djeca uče i svladavaju vještine. Scenskom lutkom djeca od odgojitelja ne uče samo kroz govor već i kroz njegovo ponašanje. Djeca će oponašati odgojitelja sa scenskom lutkom zato što im se sviđa njena animacija. Odgojitelj korištenjem scenske lutke prenosi djeci način na koji se lutka koristi. Teoretičar Bandura promatranjem dječjeg ponašanja je zaključio da svako dijete prema okolini oblikuje ponašanje. Takvo učenje naziva „opservacijsko“, a ono se sastoji od 2 oblika, a to su modeliranje i vikarijsko učenje. Modeliranje je najviše korišteno u radu s djecom. Postoje četiri načina, a u radu s djecom predškolske dobi najviše se koristi izravno i simboličko modeliranje. (Hicela, 2010)

„Direktno modeliranje značilo bi da dijete jednostavno pokušava oponašati ponašanje drugoga-roditelja, odgojitelja, vršnjaka.“ (Hicela, 2010: 79)

Dijete oponaša odraslu osobu „odgojitelja“, oponaša kako odgojitelj komunicira s lutkom i kako se njome služi. U tom oponašanju dijete se koristi svim svojim sposobnostima i vještinama te oponašanjem stvara scensku igru. „Simboličko modeliranje je oponašanje ponašanja koje je prikazano u knjigama, filmovima ili televiziji.“ (Hicela, 2010: 79)

Gledanje predstava ili filmova s lutkama potaknut će djecu da oponašaju isto. Kada dijete oponaša odgojitelja s lutkom - ono postaje odgojitelj. Koristeći lutku dijete kada je riječ o emocijama može mijenjati neke razine emocija. Također kada govorimo o emocijama djeca na različite načine pokazuju određene emocije. U praksi često kada im neko uzme njihovu igračku reaguju plačem ili grubim ponašanjem (agresivnošću). Primjenom „opservacijskog učenja“ dijete uči nova ponašanja i utvrđuje stečena. To znači da će dijete modeliranjem unaprijediti svoje sposobnosti na višu razinu i kroz učenje usvojiti nova znanja. „Dijete od modela usvaja prosocijalne vještine kao što su: kooperativnost, odgovornost, empatija, velikodušnost, radoznalost, ljubaznost.“ (Hicela, 2010: 80-81)

Kooperativnost kod djece podrazumijeva da djeca ne stvaraju nered. Odgovornost znači da djeca pristupe scenskoj lutci, njenim rekvizitima i tekstu na prihvatljiv i ozbiljan način. Empatija znači da dijete pokazuje svoju reakciju na scensku lutku u određenoj aktivnosti. U praksi sam vidjela da se djeca često guraju i bore za prva mjesta u redu. Djeca mogu

velikodušnost izraziti tako što će npr. prijatelju prije odgojiteljeve glume s scenskom lutkom dati da sjedne pored njih. Određeni sadržaji kod djece mogu izazvati i neodgovornost, ravnodušnost i sebičnost. Sebičnost znači da djeca neće s drugom djecom u nekim situacijama dijeliti igračke. Ravnodušnost će djeca tako da neće pokazati svoje osjećaje za odgojiteljevu glumu te kada ih odgojitelj i pita o onome što su vidjeli ostat će suzdržani. Neodgovornost će pokazati tako što će tijekom odgojiteljeve glume zadirkivati drugu djecu.

Bandura navodi da djeca koja gledaju nasilne crtiće uče agresivno ponašanje jer im upravo ti junaci iz crtića modeliraju agresivno ponašanje. To znači da će dijete gledajući oponašati ono što je vidjelo vjerujući da je to ispravno. Često ti junaci iz crtića postižu lošim ponašanjem zamišljeno i to prikazuju modeliranjem djeci, a djeca to smatraju ispravnim. (Parke i Slaby 1983., u: Vizek Vidović i sur., 2003)

4. 1. 1. Način uporabe lutke u dječjem vrtiću

Broggini (1995.) navodi pet oblika uporabe lutke u radu s djecom, a to su: lutka/sadržaj, lutka/skupina, lutka/područje, lutka/odgojni projekt te lutkarske igre sa scenskom lutkom. Svaki navedeni način možemo iskoristiti u radu s djecom kako bi im prenijeli ponašanje i modele učenja. Pomoću načina koji se naziva lutka/skupina odgojitelj će jednostavnije poticati dječji govor. Time se potiče zajedništvo, suradnički odnosi i smanjuju se konflikti među djecom. Koristeći lutku prenosimo djeci pravila i navike koje će djeca koristiti u životu. Bitno nam je da djeca usvoje navike kako bi ih potaknuli na samostalnost u svojim aktivnostima i obavljanju svojih zadaća i dužnosti.

„Tim postupkom lutka postaje dio svakodnevnih aktivnosti u vrtiću, poseban prijatelj u igri i dječjim iskustvima.“ (Hicela, 2010: 83)

Djeca od malih nogu vole lutke i često se igraju s njima. Djeca se emocionalno vežu za scensku lutku te su one uvijek uz njih prisutne. Koristeći scensku lutku na drugi i treći način, a to su lutka/ sadržaj i lutka/područje, odgojiteljeva moć je veća. Tim postupkom se lakše potiče učenje kod djece i stjecanje iskustva unutar nekog područja. (Hicela, 2010)

U realizaciji odgojnog projekta odgojitelj pomoću lutke može na poučan način zainteresirati dijete. U projektu lutku ćemo uključiti kroz poticajne elemente i pripovijedanje.

Pripovijedanjem sa scenskom lutkom odgojitelj djeci priča priču na zanimljiv način i time djeca priču doživljavaju na nov način. To znači da će dijete drugačije doživjeti neku priču ili događaj koji će im ispričati scenska lutka nego odgojitelj. Djeca prate svaki pokret scenske lutke i pamte njene riječi te način na koji lutka govori. Djeca se vole igrati raznih igara samostalno i u skupinama. Kroz projekt djeca sudjeluju u igrama pronalaženja i proučavanja. Istraživanjem djeca otkrivaju mogućnosti scenske lutke kroz igru i te im ona postaje sudionik u igri. (Hicela, 2010)

Animacijom određenih dijelova tijela privlačimo pažnju i interes djece. Time odgojitelj djeci pokazuje kako svaki dio kada se istraži može biti zanimljiv i poučan. Rijetko korištene lutke uz likovnu doradu, mogu djeci biti zanimljive i smiješne te tako pridobiti dječju pažnju. Budući da djeca u mlađoj dobi imaju slabiju koncentraciju, upravo ovakav primjer može pomoći dječju koncentraciju zadržati duže vremena, a to vrijeme se treba kvalitetno i poučno iskoristiti. (E.Major, L.Krofil, 2004)

4. 2. Poticanje i vođenje igara sa scenskom lutkom

Scenska lutka u radu odgojitelja i učitelja može poslužiti kao stimulativno sredstvo u djetetovom emocionalnom, socijalnom i spoznajnom razvoju. Emocionalnim razvojem smatraju se osjećaji koje će dijete u korištenju i igri sa scenskom lutkom pokazati. Socijalni razvoj podrazumijeva da će djeca kroz razne centre u vrtiću razvijati svoje socijalne vještine i sposobnosti sa drugom djecom iz skupine. Spoznajni razvoj kroz centre u dječjem vrtiću možemo promatrati da djeca svjesno pristupaju određenoj aktivnosti, ulaze u igre s vršnjacima, ako nisu smješteni u mješovite skupine. Kada je riječ o takvim skupinama djeca će se često družiti sa djecom starije ili mlađe dobi. Odgojitelj scenskom lutkom potiče djecu kroz različite centre u vrtiću i na različite načine. Svaki centar u vrtiću nam služi kako bi kod djece potaknuli razvoj određenih vještina i sposobnosti. U nekim centrima ćemo moći poticati više djetetovih sposobnosti sa scenskom lutkom, a u nekima manje. Dijete uz pomoć lutke spoznaje raspoloženje, događaje, temperament i to potiče njegov stvaralački i bajkovit svijet. Pomoću lutke dijete će se lakše uključiti u pojedinu aktivnost i pokazati svoju zainteresiranost. Dobro animirana scenska lutka u odgojnom kontekstu potiče dječju zainteresiranost i predanost. Time odgojitelj dobiva uvid što djeca vole raditi i koje aktivnosti su im draže. Odgojitelj animacijom oživljava lutku i unosi u nju određene emocije i duševna stanja. Odgojitelj to čini kako bi djecu izgradio kao osobe i potaknuo ih da se znaju suočiti sa

određenim emocijama. Djeci odgojitelj predlaže korištenje scenskih lutaka, to čini kroz igru i razne aktivnosti. Odgojitelj na taj način otkriva mogućnosti djece, a time otkriva i vlastite vještine. (Hicela, 2010)

„Lutkarske igre koje izvodi odgojitelj utkane su u sva odgojno-obrazovana područja, a najčešće se planiraju i koriste u području materinskog jezika.“ (Pokrivka, 1991: 38) Odgojitelj prije svake igre razradi sve potrebno kako bi mogao provesti igru sa djecom. U većini slučajeva igre u vrtiću su kreativne i spontane. Mogu se organizirati kao dramatizacijske i metodičke, većinom se igre organiziraju u većim ili manjim skupinama. Igre se u radu mogu koristiti jedanput ili nekoliko puta tjedno ovisno o odgojitelju. U stvaralačkim igrama odgojitelj će stvoriti sve potrebno za takvu igru djeci, a način vođenja igre prepušta djeci. Lutkarske igre koje odgojitelji izvode, prenose djeci moralne vrijednosti i djeluju na razvoj pojedinih ličnosti. Odgojitelj lutkarskom igrom sa scenskom lutkom doprinosi odgoju djece jer lutkarske igre djeluju stimulativno na više osjetila. (Pokrivka, 1991)

U mlađim dobnim skupinama odgojitelj je glavni u igri, što kada je riječ o igrama starije djece nije slučaj. Kada je riječ o igrama dramatizacije, djeca prvo trebaju naučiti tekst i onda slijedi kompromis oko igre. Odgojitelj potiče djecu da mu pomognu u provođenju igre. Za igru s djecom odgojitelj koristi razne lutke. Ranim tipovima scenskih lutaka odgojitelj kod djece stvara poticaj za igru. Ginjol lutka je zbog jednostavnosti najbliža u radu i najčešće korištena. Njezine su mogućnosti velike i šarolike. Za lutke sjene trebaju posebne pozornice, ali često odgojitelj u praksi glumi pred djecom i bez paravana. (Pokrivka, 1991)

Lutkom djeca na drugačiji način shvaćaju upute odgojitelja. Djeca time dobivaju uvid u ono što odgojitelj od njih zahtjeva te se pridržavaju dogovora i pravila ponašanja. Pomoću scenske lutke odgojitelj dobiva uvid u dojam koji stvara kod djece. (Hicela, 2010)

4. 3. Odgojiteljeva lutkarska dramatizacija

Prilikom odgojiteljske dramatizacije velika odgovornost je na odgojitelju. On treba odlučiti što želi djeci reći i pokazati. Odgojitelj dramatizacijom treba ostaviti djetetu prostora za razvijanje mišljenja i mašte. Tijekom dramatizacije, odgojitelj ima veliku zadaću u odnosu na mogućnost lutke. Scenska lutka ne smije iznevjeriti djetetovo očekivanje. Scenskom lutkom svijet koji se prikazuje djeci mora biti razumljiv. Dramatizacija je dobra kada je riječ o

predstavama za djecu. Posebno specifične su predstave za djecu predškolske dobi. Lutka u mnogim slučajevima može postati suprotnost od onoga što odgojitelj očekuje. Mnoge tajne kriju se lutkama, a odgojitelj ih dramatizacijom dočarava djeci. (Glibo, 2000)

4. 4. Odgojiteljeva lutkarska improvizacija

Lutkarska igra zasniva se na odgojiteljevoj improvizaciji s lutkom. Uspješnost improvizacije je u rukama odgojitelja. U njegovim rukama svaka se lutka može oživjeti i postati nešto novo, zanimljivo i čarobno. Odgojitelj svojom kreativnošću i mogućnostima pristupa improvizaciji. „Da bi lutkarska improvizacije imala svoju punu pedagošku vrijednost, potrebno je ispunjavati i neke zahtjeve: da sadržava svježiu originalnost, što znači otimanje od ponavljanja, stereotipnosti, prevelike sladunjavosti, sentimentalnosti, da odiše odgojiteljevom nježnošću i zaigranošću, da po svojoj naivnosti, a ponekad i nespretnosti podsjeća na dječju igru, da se govorno oblikuje čisto i jasno, lutkarski funkcionalno, da zaplet ne proizlazi iz grubih sukoba lutaka, da svi elementi lutkarske improvizacije neprestano osciliraju od čistog lirizma do punog humora.“ „Osnovne forme lutkarske improvizacije su: monolog, dijalog, ples i pantomima.“ (Pokrivka, 1991: 42)

Igre odgojitelja s lutkom mogu biti misaone, pune osjećaja i poetične. Lutka je posredno sredstvo između djeteta i odgojitelja. Improvizacija je jednako vrijedna kao i lutkarski igrokaz. Odgojitelj kroz igru može razvijati pedagoško djelovanje, npr. može djecu zamoliti da prepričaju neki događaj koji su vidjeli ili što im se dogodio. Dijete se tada potiče na razmišljanje i zaključivanje te govor, a improvizacija se može koristiti u različitim situacijama. Improvizacijom sa scenskom lutkom potiču se navike kod djece, stječu znanja i vještine. Npr. može se pustiti djeci glazba, uzeti scenska lutka u ruke i krenuti pjevati, ali na način da lutka pjeva. Odgojitelj „posudi“ svoj glas lutki koji je preoblikovan visinom ili dubinom i time kod djece potiče smijeh. Djecu treba osloboditi kako bi bili spontani i razvijali kreativnost. „Bez spontanosti - kaže Moreno - kreativnost ostaje bez života.“ (Glibo, 2000: 139)

„U grupnom radu s djecom lutka je naročito pogodan medij.“ (Bastašić, 1990: 24) Djeca u grupi stvaraju vlastite granice sposobnosti. Odgojitelj može djeci zadati zadatak grupno improvizirati. Svako je dijete posebno na svoj način, a djeca u grupi su spoj velike mašte,

otvorenosti i kreativnog mišljenja. Njihova improvizacija može biti zanimljiv pothvat kojim odgojitelj ima uvid u dječje izražavanje, dječju sposobnost snalaženja u grupi i samostalnost. Dječja igra se razlikuje po tome odvija li se igra u malim, nepovezanim ili većim postojećim skupinama. Djeca mlađe dobi igru započinju bez naznačene ideje, dok kod starije djece to nije slučaj. Oni prema ideji započinju igru. (D. B. Eljkonin, 1981)

5. DIJETE I LUTKA

Neka su djeca od malih nogu sramežljiva i nesigurna. Zbog toga dijete će ponekad prije komunicirati s lutkom nego s odgojiteljem. Djeci se sa scenskim lutkama pristupa od jednostavnijeg načina ka složenijem. To znači da je primjereno djeci mlađe dobi dati jednostavnije zadatke za izradu lutki, a djeci starije dobi složenije. (Hicela, 2010)

Kao što je poznato iz psihologije, dijete se odrastanjem razvija te u skladu sa svojim godinama može učiniti određene zadatke. Djeca u dobi od 3-4 godine mogu sa scenskom lutkom plesati u ritmu glazbe, prepoznati će različite zvukove u odgojiteljevoj dramatizaciji, emocionalno se mogu vezati za scensku lutku te lutke mogu razvrstati po veličini. Djeca u dobi od 4-5 godina znat će ispričati kraće priče koje su smisliti iz razloga što im je rječnik razvijeniji. Djeca od 6-7 imaju razvijen vid da uoče razlike kod lutaka (razlike između sličnih lutaka), govorit će jasno, ponekad će neko dijete prepričati priču koju čuje, poštovat će pravila igre s ostalom djecom. (I. Ivić, J. Novak, N. Atanocković, M. Ašković, *Razvojna mapa djece*, 2003.)

Lutkarstvom se kod djece potiče zamišljanje, veselje, stvaranje, kreiranje scenskih lutaka. Time se djeca razvijaju kao osobe, potiču se njihovi misaoni procesi u rješavanju problema kod izrade scenskih lutki. Svaka lutka, kada je u rukama djeteta, ali i odgojitelja te animatora ima osobine i osjećaje koje može prikazati. Dijete se kroz sve to izgrađuje i sazrijeva, stječe samouvjerenost, pozitivno gleda na sebe i zna samo sebe vrednovati. Kada se djetetu zada zadatak izraditi lutku, ponude mu se različiti materijali. Dijete ima izbor izraditi što želi. To ne moraju nužno biti životinje ili osobe iz stvarnosti. Mogu biti lutke kakve su u očima djeteta i kako ih ono doživljava. Djetetu je važno shvatiti da je poštovano od strane odgojitelja, da ga se prihvaća i usmjerava. (Hicela, 2010)

Scenska lutka i igračka nisu iste sve dok ju dijete ne shvati kao pojavu. (Bastašić, 1990)

Lutka je spojnica koja povezuje područja koja su važna za djetetov razvoj. (Hicela, 2010)

5. 1. Lutka u poticanju dječjeg stvaralaštva

Djeca se u stvaralaštvu razlikuju po svojim sposobnostima i mogućnostima. U igri su djeca potaknuta stvaranju novih situacija, ideja na način na koji oni to žele. Stvaraju tekst u svojoj glavi, a lutka pridonosi buđenju dječje mašte i kreativnosti te dječjih osjećaja koje se dijete

ponekad boji iznijeti odrasloj osobi, roditelju ili odgojitelju. Spontanom igrom i izražavanjem, dijete stječe razvoj izražajnih funkcija. Dobro educiran odgojitelj će pravodobno prepoznati razne načine djetetova izražavanja te će djetetu dati različite mogućnosti koje su mu potrebne za razvoj. Stručnjaci koji se bave promatranjem navodi Malaguzzi otkrili su dječja ograničenja u manjem stupnju nego sposobnosti koje su u vezi sa stvaranjem i razvojem. Miljak (1996.) navodi kako se kroz tri etape promatra stvaralaštvo kod djece. Prva etapa je upoznavanje s predmetom igre, materijalima, govorom, oblikom. Nakon što se dijete upozna, ono počinje istraživati funkciju određenog premeta ili lutke. U odnosu dijete – lutka prisutno je grljenje, nošenje, stiskanje i bacanje lutke. Primjećuje se stvaralaštvo jer dijete nema znanje i ograničeno je za to područje, ujedno to označava i drugu etapu. Druga etapa je otkrivanje što lutka sve može učiniti. Treća etapa vezana je uz kombiniranje, prerađivanje određene funkcije na način koji je dijete zamislilo te likovno dorađivanje. Ovdje je važna uloga lutke i način na koji ju dijete koristi u određenoj situaciji te s njom komunicira ili joj posuđuje svoj glas. Dijete kroz scensku lutku mijenja svoje ponašanje, zamisli, osobine te se na taj način razvija i uči. Djetetova samostalnost može se od rane dobi jačati maštovitim animacijama raznim lutkama. (Hicela, 2010)

„Biti kreativan“, ističe Majaron (2004.) „znači misliti antipozitivistički: ne gledati na stvari samo prema njihovoj funkciji, nego i tražiti mnoštvo asocijacija vezanih uz njihov oblik, boju, materijal, miris, zvuk itd. Sve je to neophodno za maštovito lutkarstvo i obratno, lutkarstvo nam pomaže da u svojoj okolini otkrijemo više od same funkcije: na taj način svijet može postati slikovitiji.“ (Majaron, 2004: 83) Odgojitelj svojim ponašanjem s lutkom djeci prenosi vrijednosti i kakvo će imati očekivanje od njih. (Hicela, 2010)

5. 2. Poticanje jezičnog i govornog stvaralaštva lutkom

Dijete svoj vokabular proširuje i obogaćuje u igri sa scenskom lutkom. Scenska lutka dijete navodi na komunikaciju jer dijete želi da ona govori, a to je moguće kada dijete počne govoriti. Prvotni cilj se promijeni te dijete pomoću lutke počne komunicirati s okolinom. Dijete može sa lutkom osim razgovora i pjevati. Jezik koji je do sad služio za sporazumijevanje postaje predmet igre. Time se govor proširuje. Dijete pokretom scenske lutke i govorom počinje razumijevati određene situacije, a to jača njegovu kreativnost i potiče

ga na razmišljanje. Kroz ono što dijete uočava, prihvatit će neverbalnu komunikaciju, a razgovorom sa scenskom lutkom obogatit će rječnik. (Korošec, 2004)

„Kroz igru se kod djece potiču kraći i duži dijalozi, monolozi, igre glasovima, pojedinim riječima i dr. Dijete samo traži jezično rješenje pred kojim se nalazi.“ (Pokrivka, 1980: 31)

Djeca često pomoću rime stvaraju tekst. Gotovo uvijek se izražavaju kratkim rečenicama, koje su često nepravilne po gramatičkoj strukturi jer dijete još vokabularno nije dovoljno razvijeno. Govor je nerazumljiv s čestim ponavljanjima. Dijete igranjem stvara zamišljene rekvizite koje imenuje. Iza paravana dijete pokušava oživjeti scensku lutku. Ono uzima već postojeći govor odraslih, ali govori svoju priču. Djeca gledajući jedni druge uče nove riječi i nove načine komuniciranja sa scenskom lutkom i lutkom s okolinom. Često će djeca pričati o događaju s izleta, vrtića i sl. Što više dijete bude komuniciralo sa scenskom lutkom, proširivat će svoj rječnik i usvajati nove riječi, izraze i smišljati kreativne dramatizacije i improvizacije. (Hicela, 2010)

Odgojitelj je osoba koja potiče dijete osloboditi riječi. Dijete na dva načina komunicira: tiho i sa smetnjama u izgovaranju ili sve što radi opisuje riječima i mislima. “U tendenciji da riječ postane izraz kreativnosti nastojimo da govor djeteta bude što bogatiji.“ (Ladika, 1970: 39)

5. 2. 1. Djetetova igra sa scenskom lutkom kao simbolička igra

Simbolička igra javlja se zbog potreba i želja koje se nisu ostvarile, ističe autorica Mirjana Duran u svojoj knjizi „Dijete i igra“ što govori Vigotski. Dijete ima potrebu biti kao odrasli i uključiti se u svijet odraslih. Nakon treće godine života dijete je spremno na simboličku igru. Koristeći scensku lutku, dijete animira i kroz nju može ispričati odgojitelju ili drugoj odrasloj osobi ono što mu se dogodilo ili nešto što ga je oduševilo. (Duran, 2003)

Mnogi autori ističu da je simbolička igra važna aktivnost svakog djeteta. Kao što sam mogla vidjeti i na praksi djeca se često igraju u obiteljskom centru simboličkih igara. Igra pretvaranja je važna i najčešće zastupljena u dječjoj igri. Neka djeca se u vrtiću igraju u obiteljskom centru igri pretvaranja. Tijekom prakse sam uočila da se jedan dječak igre pretvaranja u kojoj je on bio otac, a to je radio iz razloga što mu je otac u životu uzor. Djeca svojim razmišljanjem stvarima daju drugačiju funkciju. Svojom maštom improvizirati će neku stvar kako bi ona poslužila za nešto novo i neuobičajeno. Improvizacijom i zamišljanjem

dijete ulazi u svijet mašte, razvija ju i stječe nove svjetonazore. Takav se način naziva „apstraktno razmišljanje“ (kada dijete predmet zamjeni nekim simbolom). Scensku lutku u igri s djecom čini obilježjem: njen pokret, zvuk, tekst i kostim. Dijete svojim govorom sa scenskom lutkom oživljava ju i ona postaje nova osoba. Svojim glasom dijete se izjednačuje sa scenskom lutkom. Igru sa scenskom lutkom dijete započinje emocionalnim i tjelesnim pokretom pri čemu komunicira s odraslima (gledateljima). Ona djeca koja imaju neku poteškoću ili poremećaj možda neće moći razumjeti da je lutka drugačija od zamišljenog bića. Većina se djece igra one igre koja je njemu bitna i značajna, koju je ono doživjelo ili koja mu se svidjela. Najviše oponaša redoslijed odrasle osobe u igri sa scenskom lutkom. Scensku lutku može zamijeniti i sa živom osobom, npr. prijateljem kojemu će, kada je on tužan ili radostan, ispričati svoju priču. Dijete igrom sa scenskom lutkom potiče pozitivnu sliku o sebi, shvaća koliko je ono važno. Igru dijete potiče govor, razvija komunikaciju i opušta se. Primjećuje nove situacije i stare, već poznate iz drugačije perspektive gledišta. (Hicela, 2010)

5. 2. 2. Vrednovanje dječje igre

Kada je riječ o vrednovanju igre, istraživanje koje su proveli Kooij i Meyjes (1986.) tvrde da je teško analizirati rezultate istraživanja i činitelje koji ju određuju. Stoga oni predlažu evaluaciju rezultata istraživanja igre. Evaluacija se najbolje obavlja kroz pitanja koja obavljaju „praktičari“. Lieberman (1965.) je bio prvi istraživač igre koji je napravio skalu procjene koja ima sedam osnovnih jedinica. Skale se sastoje od određenih pitanja, a neka od njih su: koliko dijete pokazuje smisao za humor, kako izražava osjećaj sreće, kako se kreće tijekom igre, koliko je omiljeno u skupini. Wasserman (1990.) je promatrala vođenje i vrednovanje igre uz uvođenja sredstava za igru i pitanja. Postavljena pitanja odnose se na ponašanje i izražavanje govora kod djece i tu odgojitelj primjećuje verbalni govor i njegove nijanse. Drugo načelo vezano je za djetetovo ponašanje te odgojitelj treba izbjeći prigovor na djetetovo ponašanje. Model vrednovanja temelji se na estetskom okviru kojim se vrednuje koliko je kvalitetan odgoj u ranoj dobi djece. Socijalni kontekst važan je jer se smatra da će pozitivna ponašanja djeca naučiti kada su osobe s kojima komuniciraju u dobrom odnosu s njima. „Unutar tog okvira predlaže se deset dimenzija ili vidova za vrednovanje kvalitete igre: cilj i namjenu, kurikulum, strategiju učenja i poučavanja, planiranje, ocjenu i čuvanje podataka, osoblje (kadrove), fizičku okolinu, međusobne odnose i interakcije, jednake

moćnosti, roditeljsko praćenje i povezanost, te praćenje i ocjenjivanje odgojiteljeva ponašanja u dječjoj igri.“ (Pascal i Bertram, 2002: 161)

Liste vrednovanja sastoje se od pitanja pomoću kojih se dobivaju informacije koje su važne te nakon toga slijedi kritičko promišljanje. Proces bi se trebao odnositi na sve dijelove rada s djecom. Za analiziranje i vrednovanje igre značajna je Šagud (2002.) koja se u praćenju igri opredijelila za radnju i uloge, komunikaciju i socijalizaciju kako bi to analizirala. (Hicela, 2010)

6. LUTKARSKE MINIJATURE

ZEC ZLATKO I MRKVA MARA

Lutkarske sastavnice:

Likovi: zec Zlatko, mrkva Mara

Mjesto radnje: vrt u dječjem vrtiću

Vrijeme: jedno jutro

Cilj: obogatiti lutkarske aktivnosti u dječjem vrtiću kroz minijaturu, osvijestiti djeci zdravu i nezdravu prehranu

(U šarenom vrtu čudnovati zeko odlučio je promijeniti svoju prehranu.)

Zec: Bok djeco, ja sam zeko Zlatko i jako volim jesti slatko. Čokoladu, gumene bombone, kolače, volim sve što se ispred mene slatko nađe. Primijetio sam da mi previše šećera škodi, trbuh me jako boli i utjehu sam pokušao pronaći u vodi. Nažalost ni to mi baš ne pomaže. Moram pronaći drugo rješenje.

(Prošetala se vrtom mrkva Mara i ugledavši zeca Zlatka zastala.)

Mrkva: Tko si ti? Što ti se dogodilo? Zašto si tako zabrinut?

Zec: Mrkvo, mrkvice shvatio sam da mi slatkiši škode, ali to mi je omiljena hrana. Ja sam jako gladan i pomalo postajem nervozan. Ti si mi se našla na putu, mogao bih malo tebe gricnuti možda mi se trbuh oporavi. Dopusti mi da te pojedem!

Mrkva: Ne, molim te nemoj me pojesti! Pomoći ću ti drugu hranu pronaći.

Zec: Što mi drugo predlažeš? Reci mi, baš me zanima!

Mrkva: Pogledaj samo oko sebe koliko raznovrsnog povrća ima. Ovdje su žuta, zelena i crvena paprika, maleni i veliki zeleni krastavci, rumena rajčica, luk koji je pomalo ljut, svega ima za biranje. Samo reci što ti se sada jede?

Zec: Ja to baš i ne volim jesti. Želudac mi je sada posve prazan, a ti bi mi mrkvice mogla doći kao obrok slastan.

(Zec juri mrkvu. Mrkva se zaprepastila time kako ju zec Zlatko namjerava pojesti te ga pokušava od toga odgovoriti.)

Mrkva *(mrkva glasno diše)*: Imam jedan savršen plan, sigurna sam da nećeš ostati razočaran.

(Donijela je mrkva Mara pred zeca puno povrća i uvjerala ga kako je to jako zdravo i kako mu kupus može postati omiljena hrana. Tako ga više neće boljeti trbuh, a neće ni kvariti svoje zube slatkišima.)

Zec: Što je to?

Mrkva *(mudro i pametno)*: To je kupus, probaj ga gricnuti jako je zdrav i ukusan. Slatkiši su puni šećera, a kupus je pun vitamina.

(Zec počne jesti kupus i sviđa mu se. Imao je posve drugačiji okus od svih kolača, čokoladica i ostalih slatkiša koje je do sada jeo. Odlučio je isprobati i sve ostalo zdravo i ukusno povrće.)

Zec *(uživajući)*: Stvarno je kupus ukusan, nadam se da će mi pomoći svaki vitamin koji sadrži. Probat ću i ostalo povrće, zanima me kakvoga je okusa.

Mrkva: Hoće, sigurna sam u to. Trbuh će te prestati boljeti i bolje ćeš se osjećati.

Zec: Hvala ti mrkvice Maro. Puno si mi pomogla. Od sada ću jesti samo zdravo povrće, a slatkiše samo umjereno. *(Zec se zagonetno smješka i gladi svoj trbuh.)*

(Zadovoljan zeko Zlatko odskakuta u kućicu, a mrkva Mara, pjevajući pjesmicu, sretna i spašena nastavi svoju šetnju.)

PROLJEĆE U VRTU MALIH VRABACA I MRAVA

Lutkarske sastavnice:

Likovi: vrabac Pero i mrav Teo

Mjesto radnje: vrt

Vrijeme: jutro

Cilj: obogatiti lutkarske aktivnosti i potaknuti kod djece osjećaj empatije

(Proljeće je stiglo, visibabe, jaglaci, tratinčice su živnule. Miris trave privukao je vesele vrapčice. No, jedan vrabac sletio je na travu jer njegova je znatiželja bila velika.)

Vrabac: Hop, hop, hop ja sam vrapčić Pero. Volim letjeti visoko između oblaka, malo se odmoriti na drvetu, ali ne zaobilazim ni mirisnu travu. Zar me nitko ne čuje?

(Sleti vrabac na travu i čuje neobičan glas.)

Mrav: Hej, ja te čujem. Ovdje sam, pogledaj me.

(Mrav je tako malen, da ga vrabac nije odmah primijetio.)

Vrabac: Tko si ti? Gdje se nalaziš? Uopće te ne vidim, samo ti čujem glas.

Mrav: Približi se, pogledaj malo bolje ovdje sam dolje. Zovem se Teo.

Vrabac: Sada te jasno vidim. Kamo si krenuo? Kako to da si sam? Znam da mravaca obično ima mnogo i svi zajedno hodaju u koloni.

Mrav: Istina dobro si čuo, samo mene su zaboravili povesti. Upoznao sam novu prijateljicu, s njom razgovarao, a ostali mravi su otišli dalje raditi. Sada ih ne mogu nigdje pronaći.

Vrabac: Pričekaj me ovdje, brzo ću se vratiti.

(Vrabac se dosjetio da je uz obližnji grm ugledao mrave te ih odluči potražiti. Nakon što ih je pronašao i bio siguran gdje se nalaze, vratio se po mrava.)

Vrabac: Slijedi me, znam gdje su ti ostali prijatelji. Pokazat ću ti put, letjet ću jako nisko da me možeš slijediti.

Mrav (*radosno i zahvalno*): Idem evo me. U stopu slijedim te.

(Tako je vrabac Pero vratio mrava Tea njegovim prijateljima i oni su nastavili dalje raditi, a Teo se zahvalio vrapcu što mu je pomogao.)

ZNATIŽELJNA DJEVOJČICA SARA

Lutkarske sastavnice:

Likovi: pas Roki, majka Klara, djevojčica Sara, medvjedica Tara

Mjesto radnje: kuća, škola i zoološki vrt

Vrijeme: jesen

Cilj: obogatiti lutkarske aktivnosti i potaknuti djecu na slušanje savjeta starijih osoba

(Jednog sunčanog dana majka se probudila i otišla probuditi svoju kćer. Rekla joj je kako je već jako kasno i da će zakasniti u školu.)

Majka: Dobro jutro kćeri draga. Znaš li možda koliko je sati? Ako se odmah ne ustaneš i spremiš, zakasnit ćeš u školu.

Djevojčica: Dragi mama, jako sam umorna. Od prevelikog umora nisam čula budilicu.

(Čuje se grebanje po vratima, pas Roki pokušava ući u sobu kod djevojčice.)

Djevojčica: Gdje si bio Roki?

(Pas zalaje i dođe pored djevojčičinog kreveta i pokuša se popeti. Kako je još mali, nije se mogao popeti.)

Majka: Vidiš Saro i pas se probudio na vrijeme, samo ti nisi.

Djevojčica: Oprosti mi, potrudit ću se da se takvo nešto više ne ponovi.

Majka: Požuri u školu Saro. Nemoj zaboraviti obuti čizmice i uzeti kišobran.

(Likovi sljedeće radnje igraju bez teksta, naglašen je lutkarski pokret.)

(Djevojčica se spremila i otišla u školu. Putem do škole pratio ju je pas Roki. Majka je ostala kod kuće kuhati ručak. Djevojčicu je poslije škole pas opet čekao. Otišli su zajedno u zoološki vrt. Majka pogleda na sat i vidi da se djevojčica trebala već vratiti iz škole, ali je još nema.)

Djevojčica: Dođi Roki pokazat ću ti koliko puno životinja u zoološkom vrtu ima.

(Pas je slijedio djevojčicu u šetnji zoološkim vrtom. Zaustavili su se ispred kaveza s medvjedima i primijetili jednu medvjedicu. Medvjedica ih je ugledala i prišla kavezu.)

Medvjedica: Ja sam medvjedica Tara i jako sam stara. Došla sam u ovaj vrt prije puno godina.

Djevojčica: Ja sam djevojčica Sara, a ovo je moj pas Roki.

(Pas zalaje medvjedici.)

Medvjedica: Visoka sam i jaka, boji me se svaka baka. Kad me neko pogleda, uplaši se jako.

Djevojčica: Meni ne izgledaš strašno.

(Medvjedica ode u svoj brlog. Djevojčica i pas krenuli su kući.)

Majka: Saro, gdje si ti do sada? Jako sam se zabrinula.

Djevojčica: Otišla sam nakon škole sa psom u zoološki vrt, pokazati mu koliko raznih životinja tamo ima.

Majka: Da takvo nešto više nisi učinila. Ne smiješ otići negdje bez pitanja i sama.

Djevojčica *(poslije kraćeg razmišljanja)*: Oprosti mi mama, obećavam da neću više to učiniti, a da te prije toga ne pitam za dopuštenje. Truditi ću se, obećajem!

(Djevojčica zamoli majku za oprost te obeća kako se takvo nešto neće više ponoviti. Zabrinuta majka zagrlila djevojčicu, a pas Roki skoči djevojčici u krilo i zadovoljno maše repom.)

6. 1. Opis procesa izrade lutke

Lutke sam izradila na sljedeći način. Nakon prikupljenog materijala za izradu lutki, nacrtala sam skicu po kojoj sam izradila haljinice za lutke, tzv. šablonu koja mi je pomogla pri izradi. Nakon toga sam izrezala potreban materijal za zeca i mrkvu te zašila sve zajedno i napunila glavu zeca vatom kako bi glava bila „čvršća“. Tijekom izrade, vodile su me upute za izradu lutke, a odabrala sam ginjol lutke. Izradivši lutke, zalijepila sam im oči. Kao dodatan rekvizit izradila sam kupus i ostalo povrće koje je u igrokazu mrkva dala zecu. Lutkarsku minijaturu „Zec Zlatko i mrkva Mara“ sam osmislila samostalno i provela u dječjem vrtiću. Dramatizacija lutkarske minijature bila je zanimljiva djeci, dramatizacijom sam im približila scensku lutku, pokazala kolike su njezine mogućnosti što su oni prihvatili s velikim oduševljenjem.

Slika 1. Izradene lutke zec i mrkva

6. 2. Opis provedbe procesa u dječjem vrtiću

Tablica 1. Etape u provedbi radionice u dječjem vrtiću

1. Razgovor s odgojiteljicom o djeci	Nakon dolaska u vrtić razgovarala sam s odgojiteljicom o djeci te dobila informaciju kako je jedan dječak specifičan - ima autizam. Objasnila mi je njegovo ponašanje i kako zna reagirati u određenim situacijama te kako mu se treba prilagoditi i zadovoljiti njegove potrebe u radu.
2. Razgovor s djecom o lutkama	<p>Zatim sam razgovarala s djecom o lutkama i pitala ih koje su im najdraže igračke. Odgovori su bili različiti. Djevojčice su rekle da najviše vole „bebe“ i plišane igračke. Dječaci većinom vole aute, a neki od dječaka imaju svoje najdraže igračke i jastuk s kojim spavaju.</p> <p>Djeci sam postavila pitanja:</p> <p>1. Znaju li što sve može lutka?</p> <p>Odgovor je bio: „Može govoriti, hodati, skakati, pjevati.“</p> <p>2. Kakve sve lutke mogu biti i kakve osobine mogu imati?</p> <p>Odgovor je bio: „Mogu biti velike i male, dobre i loše.“</p>
3. Lutkarska minijatura	<p>Djeci sam odglumila lutkarsku minijaturu „Zec Zlatko i mrkva Mara“ te sam nakon toga razgovarala s njima o tome što se u igrokazu dogodilo.</p> <p>Pitanja su:</p> <p>1. Kako se zvao zec?</p> <p>2. Što je zec rekao mrkvi?</p> <p>3. Što je mrkva dala zecu?</p> <p>4. Kako vam se svidjela minijatura?</p> <p>Odgovori:</p>

	<p>1. „Zec se zvao Zlatko.“</p> <p>2. „Mrkvo, jako sam gladan.“</p> <p>3. „Mrkva mu je dala kupus i ostalo povrće.“</p> <p>4. „Minijatura je bila smiješna.“</p>
4. Opuštanje	Djeci sam dala na izbor da sami odaberu glazbenu pjesmicu koju vole i žele slušati.
5. Izrada lutaka	Djeci sam ponudila različite materijale te su oni uz moju asistenciju izrađivali lutke.
6. Dječja improvizacija s lutkama	<p>Dječje improvizacije bile su smiješne i zanimljive te maštovite za njihovu dob. Nakon prvih nekoliko dječjih improvizacija i ostala su se djeca uključila u improvizaciju. Poslije toga su se igrali sa scenskom lutkom u sobi dnevnog boravka.</p> <p>Djeca vole životinje, vole slušati priče i gledati predstave o tome, tako da im je moja gluma s rekvizitima bila zanimljiva. Skakutanje zeca Zlatka im je privuklo osmijeh na lice.</p>

Slika 2. Improvizacija djevojčica s lutkama zeko Zlatko, mrkva Mara i kupus

Donijela sam djeci različite materijale: drvene špatulice, plastične žlice, ukrasne oči, konac, materijal za odjeću raznih boja. Od ponuđenog materijala djeca su izrađivala svoje lutke. Zanimljiv je bio interes dječaka iako je riječ o lutkama. Oni su se uključili i izradili svoje bez „sterotipa“ da su lutke i izrada lutaka samo za djevojčice. Nekoliko djece se igralo u ostalim centrima koje sam im pripremila na temu lutke. Djeca su se u radionici dobro zabavila što se može vidjeti iz slike 3.

Slika 3. Izrada lutaka od raznih materijala

6. 3. Analiza

Tablica 2. Analiza u odnosu na teorijski dio i radionicu

Teorijski dio	Radionica
<p>Teorijski dio u radu, bio mi je od velike pomoći pri izradi lutaka, isto tako i u izvođenju lutkarske minijature u vrtiću.</p>	<p>Djeca su se kroz radionicu upoznala s vrstama scenskih lutaka, pogledali lutkarsku minijaturu „Zec Zlatko i mrkva Mara“ te su sami od različitih materijala izrađivali lutke.</p> <p>Sudjelovale su većinom djevojčice, ali i nekoliko dječaka. Radionicom sam kod djece potaknula kreativnost, likovno izražavanje kroz materijal za lutke (materijal je bio raznih tekstura), samostalan rad uz moju asistenciju i sugestiju. Djeca su u dobi od 4 do 5 godina te sam im izradu lutke pojednostavila.</p> <p>Donijela sam im drvene špatulice, plastične žlice koje su bile osnova, tj. tijelo lutke, ali su oni uz pomoć svoje kreativnosti, mašte, želje i slobodnog izbora mogli koristiti i za lutkine ruke ili noge. Jedan je dječak od drvenih špatula napravio ruke, noge i tijelo te je obukao to u materijal i napravio glavu lutke. Dječak s autizmom nije htio izraditi lutku, on se igrao u centrima aktivnosti i slagao puzzle na temu lutke.</p> <p>Smatram da su djeca pristupila s velikim oduševljenjem i radošću izrađivanju lutki. Znatiželja djece bila je velika, jedva su čekali vidjeti svoju izrađenu lutku.</p>

7. ZAKLJUČAK

Lutkarstvo se kroz stoljeća razvijalo. Mogu zaključiti koliko nam je ono važno kako odgojiteljima, tako i meni kao budućoj odgojiteljici. U odgoju nam je važna stručnost i sposobnost odgojitelja kako bismo stručno znanje mogli primijeniti u praksi. Procesom realizacije lutkarskih igara u dječjem vrtiću, djeci sam približila scensku lutku, provela sam radionicu na temu lutke. Djeca su s radošću i oduševljenjem pristupila centrima aktivnosti. Materijali su im bili poticajni, kreativni i poučni te su tako oni uživali u cjelodnevnoj aktivnosti.

Izvela sam lutkarsku minijaturu „Zec Zlatko i mrkva Mara“ kojom sam obogatila lutkarske aktivnosti u dječjem vrtiću. Djeca najviše koriste scensku lutku u igri u obiteljskom centru. Uče oponašajući, tako su i dječaci koji su izveli improvizaciju oponašali neke moje riječi i pokrete sa scenskom lutkom. Potaknula sam djecu tijekom dramatizacije na razmišljanje, ostvarila sam cilj lutkarske minijature te obogatila lutkarske aktivnosti. Obogaćena sam za jedno novo iskustvo koje će mi koristiti u budućem radu s djecom, a djeca su stekla nova znanja.

Scenska lutka dobar je instrument u radu svakog odgojitelja pa tako i meni osobno. Namjeravam koristiti scensku lutku u budućem radu kroz sve centre aktivnosti jer djeca vole lutke. Scenska lutka zaslužuje biti uključena u radu odgojitelja pri svakodnevnoj uporabi.

8. PRILOZI

Slika 4. Dječaci u improvizaciji s lutkama Zec i mrkva

Slika 5. Izložba izrađenih lutaka

9. POPIS LITERATURE

1. Bastašić, Z. (1990.), *Lutka ima i srce i pamet*, Zagreb: Školska knjiga
2. Čečuk, M. (2009.), *Lutkari i lutke*, Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi
3. Glibo R. (2000.), *Lutkarstvo i scenska kultura*, Zagreb: Ekološki glasnik
4. Ivon, H. (2010.), *Dijete, odgojitelj i lutka*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
5. Ladika, Z. (1970.), *Dijete i scenska umjetnost*, Zagreb:Školska knjiga
6. Major E., Kroflin L., (2004.), *Lutka... divnog li čuda!*, Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi
7. Pateljak, L. (2007.), *Lutke za kazalište i dušu*, Zagreb:Međunarodni centar za usluge u kulturi
8. Pokrivka, V. (1991.), *Dijete i scenska lutka*, Zagreb: Školska knjiga
9. Pokrivka, V. (1996.), *U krugu svjetlosti*, Zagreb: Školska knjiga
10. Županić-Benić, M. (2009.), *O lutkama i lutkarstvu*, Zagreb: Leykaminternational
11. Duran, M. (2003.), *Dijete i igra*, Naklada slap
12. I. Ivić, J. Novak, N. Atanocković, M. Ašković, (2003.), *Razvojna mapa djece*, Zagreb: Prosvjeta